

RUUSBROEC IN EEN HANDSCHRIFT DER ROERMONDSCH E KARTUIS.

I N de lijsten die Lucidiüs Verschuere n voor zijn monographie over de bibliotheek dezer kartuis raadpleegde, vond hij vóór 1540 geen werk van Ruusbroec genoemd.¹⁾ Wat wel verwondert als men zich herinnert dat de groote mysticus ter plaats, Dionysius, met Ruusbroec heëlemaal vertrouwd is, en geheele brokken van hem citeert. Nu viel ik, naar aanleiding van het jubileum der stichting van Groenendael op een aanteekening terug die ik uit het oog had verloren, al was zij mij reeds in 1921 door mijn medebroeder, P. M. Schürmans, tijdens zijn verblijf in Engeland medegedeeld. Zij gaat over een mengelcodex der XVe eeuw die eenmaal heeft toebehoord aan de Roermondsche kartuis, en die in meer dan een opzicht interessant is. Niet alleen bevat hij een aan De Vreese onbekend gebleven afschrift der Latijnsche vertaling van Ruusbroec's *Blinkenden Steen* en een uittreksel van een ook nog onbekend Dietsch handschrift van Ruusbroec's *Brulocht*, maar door zijn afkomst en om zijn verderen rijken inhoud verdient deze codex onze belangstelling.

Daar wij zelf het hs. niet konden inzien, en de tijdsomstandigheden niet toelaten een fotografische reproductie er van te bekomen, moeten wij ons vergenoegen met de gegevens uit den kataloog der bibliotheek van het Great College te Stonyhurst, waar het handschrift berust onder nummer LXVIII. Wij nummeren alleen de verschillende posten, identificeeren, waar wij kunnen, onmiddelijk in nota de anonyme stukken die ons hier niet direkt interesseeren, en bespreken verder de andere.

1) L. Verschuere n, *De bibliotheek der kartuizers van Roermond*, Nr. 6 der Serie Studies van het « Historisch Tijdschrift », Tilburg, Bergmans, 1941. In haar *Bulletin Périodique* n° 8, Juillet 1943, signaleert de Librairie des Académies E. Macoir te Brussel, onder nr 666, een Plantijndruk, 1617, van Bellarmino's *De aeterna felicitate Sanctorum* waarvan het exemplaar heeft toebehoord aan de Roermondsche kartuis.

§ 1. BESCHRIJVING VAN HS. LXVIII NAAR DEN KATALOOG DER HANDSCHRIFTEN VAN HET GREAT COLLEGE.²⁾

A closely written manuscript of 247 leaves (fol. 143 is numbered twice), on vellum; initial letters coloured throughout; of Low German workmanship: written by different hands. 24°. Contains: ²⁾

1. Fol. 1-4 rev. *Soliloquium quoddam devotum.*
2. Fol. 4 rev.-25. *Opusculum hugonis parisiensis de soliloquio dilectionis, quod arra anime intitatur.*³⁾
3. Fol. 25 rev.-29 rev. *Hugo de Sancto Victore de dilectione dei.*⁴⁾
4. Fol. 29 rev.-31 rev. *A hymn on the psalm « Eructavit cor meum verbum bonum », beginning: « O qui novum tenes thronum », and ending: « Cum sis innocentius ».*⁵⁾
5. Fol. 32 obv(iously) has formed part of another book, and contains the concluding portion of an ascetic treatise.
6. Fol. 32 rev.-51 rev. *Liber de contemplacione editus a Domino guigone de ponte monacho quondam carthusie.*⁶⁾
7. Fol. 54 rev.-55 rev. *Libellus repudij ad mores seculares pauperis anime religiose, prius adultere, denuo autem Christo Jesu per gratiam desponsate.*
8. Fol. 56-66 rev. *Liber qui intitatur occupacio deuotorum.*⁷⁾
9. Fol. 66 rev. *Ten hexameter lines headed « Hijs de causis*
HVS

2) Gelijk blijkt uit de schrijfwijze, is de nu volgende lijst afgeschreven van de oude inhoudstafel op folio 245-46 van het hs. Zie nr. 34 van de lijst.

3) P. L. 176, 951.

4) *De laude charitatis*? Of het aan Augustinus toegeschreven tractaat *De diligendo Deo*, P. L. XL, 847, dat fragmenten van Hugo's *Soliloquium de arra animae*, en van andere zijner werken bevat?

5) Niet in *Chevalier's Repertorium hymnologicum*.

6) Wordt verder in deze mededeeling besproken, § 3.

7) Vgl. Paul Lehmann, *Mittelalterliche Bibliothecataloge Deutschlands und der Schweiz*, II, 311, 28, in den kataloog der kartuis St. Salvatorberg te Erfurt: « *Occupatio devotorum, libellus bonus est sic intitatur* ». En *ibid.* 365, 26, N. 89: « *Occupatio devotorum, et habet IIII distinctiones, valens valde pro meditatione et contemplacione, et videtur principaliter ex libro Bonaventure, qui dicitur Ymago vitae, cum quibusdam addicionibus* ». Item

in metro subscripto contentis debet mens deuota in laudem sui conditoris inardescere ».

10. Fol. 67-80 rev. *Ex principio libri tertii magistri hugonis de sancto victore, de claustro corporis et anime.*⁸⁾
11. Fol. 81-96 rev. *Quoddam excerptum ex texto libro eruditionis religiosorum.*⁹⁾
12. Fol. 97-123 rev. *Rychardus de duodecim patriarchis, siue de minori contemplatione.*¹⁰⁾
13. Fol. 124-129. *Speculum euangelici sermonis.*¹¹⁾
14. Fol. 129-136 rev. *Centum meditationes passionis domini nostri Jesu Christi.*
Composed by the author « in suo vulgari sueuico theutonico », and translated into latin by a devout priest (vide fol. 129).¹²⁾
15. Fol. 136 rev.-137 rev. *Deuota meditacio de sacramento altaris et ejus utilitatibus, edita a fratre Johanne de pysano, archiepiscopo cantuariensi et primato totius Anglie. In rhyme, begins :*

ibid. nr. 90 en 91. Item 421, 37 een onvolledig afschrift. Eindelijk 450, 10 de interessante mededeeling: « Soliloquium Hugonis de arra anime... et ex hoc libro tractus est alter libellus et abbreviatus, qui dicitur Occupacio devotorum ».

8) P. L. 176, c. 1017-1184. Toegeschreven werk.

9) Vgl. Lehmann, t. a. p., I, 268, 9 bij de bibliotheek van Reichenau.

10) P. L. 196, 1-63. Of dit werk nog elders *De duodecim patriarchis* wordt genoemd is mij onbekend.

11) De kartuis van Erfurt bezat, onder nr. 101 der letter O een *Speculum evangeliorum dominicalium*. Er wordt van gezegd « Sermones sunt magistrales, in quibus est hec forma procedendi, quod primo ponitur extense et magistraliter introductio thematis assumpti in ordine evangeliorum dominicalium, deinde sequitur pulchra expositio textus evangelii cum doctrinis, ex post ponitur formaliter magistralis sermo trimembris ». Is dit ons nr. 13?

12) Het bekende werk van Suso. Of deze « devote priester » op f° 129 naar genoemd wordt, weten wij niet. Dom Huyben wees er hier op (O.G.E. 1932, blz. 1932, blz. 295), dat het niet, naar nr. 458 der Bibl. nationale te Parijs, f° 199r, Jan van Schoonhoven is, maar, naar nr. II, 2335 der K.B. te Brussel, f° 94, onder den naam van Guillermus, Willem Jordaens, Ruusbroec's vertaler. Zie verder over deze vertaling, S. Axters, *Bijdragen tot een bibliographie v. d. Ned. Dominikaansche vroomheid*, nr. 895-897, O.G.E. 1934, blz. 158-159 en noot 127, en 1932, blz. 125-136; en M. Dykmans, *Obituaire du monastère de Groenendael*, Bruxelles, 1940, blz. 307, n. 1.

« Ave viuens hostia, veritas et vita »] and ends :

« Per te tandem cernere, da remunerator. Amen ». ¹³⁾

16. Fol. 137 rev.-139. *Ex verbis beati Jheronimi de Sacramento altaris excerpta.*
17. Fol. 139 rev.-140 rev. *De sacramento altaris ex scriptis¹⁴⁾ theutonicis domini Johannis prioris canonicorum regularium in valle viridi juxta bruxellam. — In Low German. Begins :*
« In den auont eten ter hogher feesten van paesschen » and ends :
« heeft hi een suaere consiencie van doetsonden ». ¹⁵⁾
18. Fol. 140 rev.-143. *Ex primo libro sententiarum distinctione iij.*¹⁶⁾
19. Fol. 143-144 rev. *Short notes extracts.*
20. Fol. 145-153 rev. *Ex collacionibus. Extracts from various treatises.*
21. Fol. 154-158 rev. *Diverse autoritates sanctorum patrum.*
22. Fol. 159 rev.-171 rev. *Libellus de perfectione filiorum Dei.*¹⁷⁾
23. Fol. 171 rev. *Ex scriptis Anselmi Cantuariensis episcopi.*
24. Fol. 172-179. *Contemplativa quae dicitur metrica Theorey*¹⁸⁾
In hexameters. Begins : « Quando Jacob fuerat primis amplexibus usus ».]
And ends : « Commutabit amans deuota mente ministra ». ¹⁹⁾

13) Vgl. U. Chevalier, *Rep. Hymn.*, t. IV, blz. 56, nr. 35867. Een Johannes Pisanus komt als aartsbisschop van Canterbury bij Gams, *Series Episcoporum*, Ratisbanae 1873, niet voor. Van mogelijk denzelfden Johannes Pisanus signaleert Lehmann, t. a. p., I, 472, 4, in hs. H.B. VII, der Kgl. Landesbibl. te Stuttgart, een *Canticum pauperis pro dilecto*.

14) De opsteller van den handschriftenkatalog van Great College las dit woord verkeerd. Er staat duidelijk *dictis*.

15) Dit nummer wordt verder in onze mededeeling besproken, § 2.

16) De vier hoofdstukken dezer *Distinctio* handelen respectievelijk over : Cap. I. *De cognitione Creatoris per creaturas, in quibus Trinitatis vestigium apparet*; Cap. II. *De imagine et similitudine in anima humana*; Cap. III. *De similitudine creantis et creatae trinitatis*; Cap. IV. *De Trinitatis unitate*. Zie *Petri Lombardi Libri IV Sententiarum*,² uitg. van Quarrachi, 1916, I, blz. 39vv.

17) Wordt verder besproken, § 2.

18) Aldus. Moet zijn *Theoria*.

19) Wordt verder besproken, § 4.

25. Fol. 179-199 rev. *Bernardus super Cantica etc.*
26. Fol. 199 rev.-203. *Ex vii^o libro moralium beati gregorii papae super Job etc.*²⁰⁾
27. Fol. 203-205. *Item de caritate.*
In verse, Begins: «*[O amor ardens trinitas]*» and ends: «*celebrans utiliter. Amen.*»²¹⁾
28. Fol. 205 rev. *A short commentary on the words «Sequere me» (John xxi. 22) Beda.*
29. Fol. 206-221. *Libellus ex regula beate vite, de passione domini.*
30. Fol. 222-230. *Tractatus Richardi de gradibus et perfectione caritatis.*²²⁾
31. Fol. 230-236 rev. *Via purgativa, per quam mens ad discendam veram sapientiam disponitur; excerpta de primo libro triplicis vie.*
32. Fol. 237-243. *Sermo magistri Hildebrandi de contemplatione.*²³⁾
33. Fol. 243-244. *Short notes.*
34. Fol. 245-246. *Table of contents.*

Some of the writing is very close; for example fol. 49 rev. contains 54 lines in a depth of 3 inches, which gives 18 lines tho the inch. Many contractions are used.

Leaf wanting between fol. 74 & 75; portion of fol. 7° wanting.

Leaf wanting between fol. 123 and 124, which contained the commencement of the treatise. Leaf or two wanting between fol. 171 and 172.

On one of the fly leaves is written «*Liber Carthusiensium in Rurmunda*»; also at the top of fol. 32 there has been written, now nearly illegible through erasure, «*Iste liber est Carthusiensium in Ruremunda*. This shows that the book once belonged to a Carthusian monastery in Ruremond. XV Century.

20) P. L. 75, 765vv.

21) Niet bij Chevalier.

22) P. L. 196, 1195vv.

23) Wordt verder besproken, § 5.

§ 2. DE TWEE RUUSBROECTEKSTEN VAN HET HS.

Nr. 22 bevat het tractaat *De perfectione filiorum Dei*. Op nadere aanvraag werd mij destijds *incipit* en *explicit* medegedeeld. Het begin luidt: «*Quicumque vult vivere in perfectissimo statu alme matris ecclesie, necesse est primo ut sit bonus homo instanter actualis. Secundo...*». Einde: «*et tunc ascendemus de virtute in virtutem et contemplantes deum atque fruentes, unum cum eo fiemus uti sum utcumque prefatus. Quod prestare dignetur trinus et unus. Amen.*»

Hiermede worden we twijfelloos verwezen naar Jordaen's vertaling van Ruusbroec's tractaatje *Van den Blinckenden Steen, De Calculo candido*, die in 1921 door P. Ph. Muller, C. R. L. in de Leuvense *Studiën en Tekstuitgaven* werd gepubliceerd naar een enkel, alhoewel goed handschrift, nr. 4935 der K. B. te Brussel; een codex die afkomstig is van de kartuizers van Herne bij Edingen. Met de twee hss. die ik op het einde dier uitgave blz. 117vv., signaleerde, namelijk nr. 735 der Universiteitsbibliotheek te Giessen, en nr. 1959 der Stadsbibliotheek te Dantzig, is het aantal der nog bewaarde hss. met Jordaen's vertaling van den *Blinckenden Steen* aldus tot vier gestegen.

Nr. 17 van het hs. brengt ons, uit het tweede Boek zijner *Bru-licht*, Ruusbroec's mooie passus over de Eucharistie. Omdat het uittreksel niet al te lang is, en waarschijnlijk in de Roermondsche kartuis zelf is overgeschreven uit een nog onbekend hs. der *Bru-licht*, drukken wij den passus hier af, met oplossing der nog al talrijke, maar gewone verkortingen. De punctuatie is behouden, met vervanging van het schuine streepje door een comma; vv wordt door w weergegeven.

DE SACRAMENTO ALTARIS EX DICTIS THEUTHONICIS DOMINI
JOHANNIS PRIORIS CANONICORUM REGULARIUM IN VALLE
VIRIDI IUXTA BRUXELLAM.

f° 139^v In den auont eten ter hogher feesten van paesschen. doe ^{a)} cristus ouerliden wolde, van deser ellende te sinen vader. doe hi dat 5 paeschlam gheten hadde mit sinen iongheren. ende die olde wet volbracht was. in dat inde van dier maeltijt, ende van diere feesten. wolde hi gheuen eyn sonderlinghe entelmoes, dies hi

^{a)} dat F.

langhe begheert hadde. ende daer mede wolde hi die olde wet
 10 inden. ende die nuwe beghinnen. ende nam broet in sinen wer-
 dighen eersamen hand[d]en.^{b)} ende consecreerde sinen heileghen
 lichame. ende daer na, sijn heileghe bloet. ende gaf ghemeine
 sinen iongheren. ende lijtet ghemeine allen goeden menschen in
 ewighen profite. ✠ Dese gaue ende dit entelmoes, verblijdt ende
 15 verciert alle hoghe feesten, ende alle wescap in hemel ende in
 erde. ✠ In deser gauen gheeft ons cristus hem seluen in drie
 manieren. Hi geeft sijn vleesch ende sijn bloet, ende sijn lijflike
 leuen gheglorificeert vol vroechden ende soetecheden. Ende hi
 gheeft ons sinen gheest, metten hoechsten crachten. vol glorien
 20 ende gauen. vol waerheden ende gherechteheden. Ende hi
 gheeft^{c)} sijn persoenlicheit met godliker claeinheit. die verheft
 sinen gheest, ende alle verclaerde gheeste in die hoghe ghebru-
 kelike enicheit. ✠ Nu wilt cristus dat wi sijns ghedenken na
 desen drien manieren,^{d)} also dicke als wi sinen lichaem conse-
 25 creeren, offeren, ofte ontfaen selen. Nu merct ernstelic,^{e)} hoe wi
 sijns selen ghedencken,^{f)} ✠ Wi selen merken ende aensien, hoe
 hem cristus neighet tote ons, met minliker affectien, ende met gro-
 ter begheerten. ende met lijflike ghelost met herteliken vervliet
 in onser lijflike naturen. want hi gheeft ons, dat hi van onser
 30 menscheit ontfinct,^{g)} dat es vleesch ende bloet. ende sijn lijflike
 nature. Ende^{h)} selen merken ende aensien desen preciosen licha-
 me ghemartelijt ende doergrauen ende doerwont van//minnen ^{f° 140r}
 ende van trouwen, om onsen wille. Hier mede werde wi gheciert
 ende ghespiset, naden nedersten deel onser menscheit, met cristiⁱ⁾
 35 glorioser menscheit. ✠ Hi gheeft ons oec in der hogher gauen
 des sacraments sinen gheest vol glorien ende riker gauen ende
 doeghden, ende onsprekelijks wonders van caritaten ende van
 edelheid. Ende hier mede werde wi ghespijst ende gheciert
 ende verclaert in enicheit ons gheests. ende in die ouerste
 40 crachten. ouermids dat inwonen cristi, met alle sire rijchheit. ✠
 Noch gheeft hi ons in den sacramente des altaers, sine hoghe
 persoenlicheit in onbegripelijker claeinheit. Ende hier mede werde
 wi verenecht ende ouergheuoert toten vader. Ende die vader

b) Er stond eerst hadden. De kopiist plaatste dan een afkortingsstreepje op de a, maar vergat een d te schrappen. — c) ons add. F. — d) na... manieren om F. — e) om. F. — f) transp. F. — g) ontfaen hevet F. — h) Wi F. — i) Cristus F.

ontfaet sinen ghecoren^{k)} sone, met sinen naturliken sone. ende
 aldus come wi tote onsen erue der godheit in ewegher salicheit. 45
 ✠ Also die mensche dit werdichlike herdacht ende innechlike^{l)}
 ghemerct heeft. so sal hi cristum ontmoeten, na al dier wijs, dat
 cristus te hem comt. Hi sal hem verheffen cristum tontfane met
 herten, met begheerten, met gheueliker liefden, met alle sine
 crachten. ende met begheerliker ghelost. Ende aldus ontfinct 50
 cristus hem seluen. Ende dese ghelost en mach niet te groet sijn.
 want onse nature ontfaet haer nature, dat es cristi menscheit
 gheglorificeert, vol vroechden ende werdecheiden. Hier om wil
 ich dat die mensche in desen ontfaen versmelte ende vervliete
 van begheerten, van vroechden ende van weelden, want hi ont- 55
 faet ende wert vernenecht^{m)} metten ghenen die de scoenste, ende
 gracioeste, ende die minlecste es bouen alle sone der menschen./
 In desen begheerliken toevoeghene ende in deser ghelost, es den
 mensche dicwile groetⁿ⁾ goet ghesciert, ende menich heimelijc
 verborghen wonder gheopenbaert ende ondeckt, vander^{o)} riker 60
 goetheit gods. Also die mensche herdenct in desen ontfaen der
 martilien, ende des lidens des preciosen lichame cristi, dien hi
 ontfaet. so comt hi bi wilen in selke minlike deuocie ende ghe-
 uoellike compassie, dat hi begheert met cristo ghenaghelt te sijn
^{f° 140v} aen den cruce, ende dat hi be//gheert sine herte bloet te stortene 65
 in die ere cristi. Ende hi druet hem in die wonde, ende in die
 opene herte cristi sijns beholders. ✠ In deser oefeninghe es den
 mensche dicwile vele vertoenens ende vele goets ghesciert. Dese
 gheuoellike liefde met compassien, ende die sterke ymaginacie
 met inneghen ghemerke in die wonden cristi, die mochte soe 70
 groet sijn, dat den mensche solde duncken dat hi ghevoelde der
 wonden ende der quetsure cristi in sijn herte, ende in alle sine
 lede. Ende solde enich mensche ghewaerlike die tekenen der
 wonden ons heren ontfaen in enegher wijs, dat solde dese men-
 sche sijn/Ende hier mede doen wi cristo ghenoech, na den ne- 75
 dersten deele sire menscheit. ✠ Wi selen oec wonen in enechheit
 ons gheests, ende utevloeyen met wider caritaten in hemel ende
 in erde, met claerre bescheidenheit. Ende hier met draghe wi een
 ghelike cristi naden gheest. ende sijn hem ghenoech. ✠ Wi selen

k) vercornen F. — l) om. F. — m) gheëenicht F. — n) Om. F. — o) Van deser F.

- 80 oec ouermids die persoenlicheit cristi, met eenvoldeghe mein-
ghe ende met ghebrukeliker minne, ouerliden ons seluen, ende
cristi ghescapenheit, ende rusten in onse erve. dat es dat godlike
wesen in ewecheit. ✠ Dit wilt ons cristus altoes gheuen gheeste-
like. also dicke als wi aldus ons oefenen. ende hem in ons een
85 bereedscap maken. Ende hi wilt dat wi hem sacramentelijc ende
gheestelijc ontfaen. als het tamelec ende behoerlec ende ^{p)} redelec
es. Ende al en heeft die mensche, niet altoes selc ghevoelen, noch
alselke begheerte, op dat hi gods lof ende sijn ere meint. ende
sijns selfs toenemen ende sine salecheit. hi mach vrilike gaen ter
90 tafelen ons heren. heeft hi een suuere consciencie van doetsonden.

Gelijk de vormen *olde, wolde, solde, beholden, inden, ich* uitwijzen, behoort het afschrift van het uittreksel tot het Noord-Limburgsch dialect. Tegenover de lezing van het Groenendaelsch standaard-hs., F, die wij in nota aanduiden, vertoont het afschrift zoo goed als geen afwijkingen. Alleen een paar toevoegingen, namelijk regel 46 *innechlike*, en regel 59 *groet*; dit laatste is de betere lezing, gelijk uit D blijkt. De toevoeging *na desen drien manieren*, regel 24 past ook beter, en schijnt oorspronkelijk. Zoodat we, naar het uittreksel te oordeelen, met een goed handschrift der *Brulocht* als voorbeeld hebben te doen.

Het uittreksel is genomen uit het tweede Boek der *Brulocht*, 2^e en 3^e deel, B, 3; *Werken* I, blz. 191, 14 tot 194, 4. In de uitgave van David het XLVIII kapittel, « Hoe hem Christus ghemein ghelaten hevet inden Sacramente des autuers », blz. 122, 4 tot 125, 20.

§ 3. EEN HS. VAN GUIGUE DUPONT'S « DE CONTEMPLATIONE » IN DE NEDERLANDEN.

Nr. 6 der inhoudstafel van ons handschrift verdient de aandacht in een dubbel opzicht. Vooreerst omdat hier een nieuw afschrift opduikt van een werk waarvan J. P. Grausem, S. J., die de uitgave er van in het uitzicht stelt, slechts drie afschriften kent, alle drie in Frankrijk.²⁴⁾ Niet minder interessant is het voor ons, dat dit nieuwe afschrift in de Roermondsche

kartuis aanwezig was. We begrijpen er beter door, hoe Dionysius de Kartuiser zoo vertrouwd blijkt, en gedeeltelijk afhankelijk is van dit tractaat van zijn Franschen medebroeder.^{24b)} Invloed van dezen op Hendrik Eger, eenmaal ook prior van de Roermondsche kartuis, zou hierdoor ook onmiddellijk klaar worden, en niet door Eger's reizen moeten worden uitgelegd, gelijk ik vroeger probeerde,²⁵⁾ indien Eger de auteur der *Epistula processus* was, gelijk ik als niet onwaarschijnlijk moest achten zoolang mij Eger's *Theoria metrica* nader onbekend bleef. Maar de tegenwoordigheid van Guigue Dupont's tractaat te Roermond blijft even interessant voor de vraag naar het auteurschap van de *Epistula processus*. We hebben een reden te meer om den schrijver hiervan in de Nederlanden te blijven zoeken, en wel bij de kartuizers wier proza in het teeken staan van Eger's *Loquagium*. We hebben ook nog een reden te minder er ons over te verwonderen dat mystici in de Nederlanden het zien der goddelijk Wezenheid aan het toppunt der beschouwing bleven plaatsen, waar ook Guigues du Pont hen kon beïnvloeden.

§ 4. EEN DERDE AFSCHRIFT VAN EGER'S « CONTEMPLATIVA METRICA THEORIA » EN DE « EPISTULA PROCESSUS » NIET VAN HEM.

Het Berlijnsche hs. der Preussische Staatsbibliotheek Qu. 372, waarvan ik wegens de omstandigheden geen fotokopij kon krijgen,²⁶⁾ is nu gelukkig het eenige niet meer waaruit wij Eger's mystieke werkje kunnen kennen. Zonder dat wij dit wisten, hadden wij het hier in O. G. E. reeds gelezen! Het werd er immers uitgegeven door Dom Huijben in den eersten jaargang, 1927, waar hij gelooft dat er veel kans is dat Arnold Buderick de schrijver zou zijn.²⁷⁾ Wij vernamen dit door een mededeeling van Prof. Van Ginneken, waarvoor wij hem hier onzen dank

24b) Zie G. P. Grausem, S. J., *Le « De contemplatione » du chartreux Guigues Du Pont († 1297)*, in « Revue d'axétique et de mystique », 1929, blz. 268.

25) Ibid., blz. 276.

26) Ibid., blz. 256-57.

27) *Theoria metrica, een Latijnsch dichtwerk over de contemplatie*. T. a. p., blz. 398vv.

p) ochte F.

24) Zie O. G. E. 1940, blz. 276, n. 40.

zeggen. Prof. Van Ginneken bezat een reproductie van het Berlijnsche hs., en kon aldus in het door Dom Huijben gepubliceerde tractaat het werk van Eger herkennen. Het Utrechtsche hs. nr. 377 der Universiteitsbibliotheek, en het Berlijnsche zijn dus niet langer elk een unicum, gelijk men vroeger moest gelooven, en zij vormen, samen met het nieuwe afschrift voortaan collegium. Het was mij genoeg den tekst door Dom Huijben gepubliceerd te herlezen, om zekerheid te krijgen dat de *Epistula processus*, anders dan ik gegist had,²⁸⁾ niet van Eger is. Het mystieke gehalte der *Theoria metrica* reikt werkelijk niet verder dan in Eger's andere geschriften, en in geen geval tot het peil der *Epistula processus* die zich aan een Guigue Dupont inspireert. Het is intusschen natuurlijk dat de kartuis van Roermond, waar Eger ook prior is geweest, ons van zijn berijmd tractaatje een afschrift heeft bewaard.

§ 5. EEN TWEEDE AFSCHRIFT VAN HILDEBRANDS « DE CONTEMPLATIONE ».

Dit te weinig bekende mooie tractaat werd door Migne, P. L. 181, 1691vv. uitgegeven naar den tekst die Martène, *Amplissima Collectio*, tom. IX, p. 1237 aan het licht bracht, *ex codice Himeradensi annorum circiter 500*, wordt in de *Notitia* die Migne aan Fabricius, *Bibl. med. et inf. Lat.*, t. III, p. 259, ontleent, toegeschreven aan « Hildebrandus junior, scriptor commentariorum in Matthaëum. Ejusdem, ut videtur, magistri Hildebrandi est *Libellus de contemplatione* ».

Nergens in de repertoria vonden wij een nadere aanduiding over dezen Hildebrand. Is het *monasterium Himeradensi* of *Himeradense* gelijk Migne een andermaal drukt, de Cistercienserabdij van Himmerod, ook Heimerade of Hymminrade geschreven,²⁹⁾ die in 1138 aanving en een stichting was van den H. Bernardus? Magister Hildebrand zou daar dan tot de eerste generatie hebben behoord. Maar het is een gissing dat het *Libellus de contemplatione* van denzelfden schrijver zou zijn als de commentaren op Mattheus. Wat daar van zij, de codex bewaart

28) *Een meesterstukje van Hendrik Eger?* O. G. E., 1940, blz. 249vv.

29) Zie Janauschek, *Originum Cisterciensium*, Tomus I, Vindebonae, Hoelder, 1877, blz. 31.

ons een tweede afschrift van het tractaat, en ook hier wordt het aan Hildebrand toegeschreven.

Het tractaat verdient op zichzelf de aandacht, o. a. om de mooie ontboezeming over de Eucharistie, in vorm van toespraak tot Christus, aan het einde van het tractaat. Diens vroegere aanwezigheid in de Roermondsche kartuis is anderzijds van belang voor de geschiedenis van wat Van Ginneken genoemd heeft « het monachaal humanisme in de Nederlanden ». Want het tractaat heeft meestal een mooien cursus, vooral bij de ontboezemingen. Bij onze studie over de *Epistula processus* wezen wij op den waarschijnlijk invloed van Gilbertus van Hoyland op den nog onbekenden schrijver dezer verhandeling. Maar de bij hem even als bij Gilbertus opvallende, rythmische en rijmend aan mekaar beantwoordende, graag drieledige volzinnen, komen in Hildebrand's *De contemplatione* ook voor.³⁰⁾ Hendrik Eger, toen hij prior was te Roermond, kan aan het tractaatje genoeg hebben beleefd!

Zoo is ons dan in hs. LXVIII van Stonhyhurst een in vele opzichten belangrijke mengelcodex uit de Roermondsche kartuis bewaard. Wat nr. 1 der lijst, en nr. 5, dat naar mijn zegsman in een zeer mooie regelmatige gothische letter geschreven werd, ons brengen, zal verder onderzoek moeten uitwijzen. Het *Libellus repudii* van nr. 7 en het *Libellus ex regula beatae vitae, de passione domini* van nr. 29 vonden wij nergens vermeld. Wij weten ook niet uit welk *Liber triplicis vie* in nr. 31 excerpten werden genomen.

Antwerpen, 10/7/43.

PROF. Dr. L. REYPENS, S. J.

30) B. v. P. L. 181, 1702, b: « O vere felicem talis convivii dignum degustatorem, id cuius beata administratione et perceptione tota Trinitas gloriatur, felix illa supercoelestis familia cum admiratione et reverentia famulatur, triumphantium in cælo animae honorantur, militantium adhuc in terris adjuvantur, patientium in tormentis purgatorii liberantur! » En 1704, B: « Amplexere tibi fidei foedere copulatum, tuere sacratissimo corpore tuo cibatum, confortatum et sanctificatum. Intuere proedulcissimo sanguine tuo potatum, ornatum et signatum, Non sit quod propellat te sequentem, non sit quod avellat tibi haerentem, et nomini gloriae tuae plenissime confidentem, quod est benedictum in saecula saeculorum, Amen. » Interessant is het tractaat ook voor de beteekenis die het aan Christus geeft in de aardse en hemelsche schouwing.